

In de periode 2001-2004 onderzocht de onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel de maatschappelijke participatie van jongeren. Een face-to-face-onderzoek werd gehouden bij een representatief staal van 1.769 jongeren uit 75 Vlaamse gemeenten. Wendy Smits verzamelde de resultaten in een rapport.

Participatie stimuleert participatie

| Hoe zijn jullie gestart met het onderzoek?

Wendy Smits: "In 2002 hebben we jongeren opgeleid om enquêtes af te nemen. We kozen voor jongeren als enquêteurs omdat leeftijdsgenoten meer vertrouwen geven. Dat was nodig omdat we jongeren tussen veertien en achttien wilden bevragen over onderwerpen als hun eerste lief, vriendschappen en jeugdcultuur. Sommige dingen vertellen ze niet zo makkelijk aan volwassenen. Om de invloed van de ouders te meten, hebben we hen schriftelijk ondervraagd."

| Het onderzoek beschrijft de maatschappelijke participatie van jongeren in de vrijetijdsruimte, de sociale ruimte en de culturele ruimte. Wat is het verschil tussen die drie ruimtes?

"De ruimtes overlappen elkaar sterk. De sociale ruimte omvat de participatie in verenigingen, maar ook in minder formele sociale netwerken, zoals het omgaan met vrienden. De vrijetijdsruimte is algemener en beschrijft allerlei vrijetijdsactiviteiten, bioscoopbezoek, buiten spelen, naar musea gaan, technische hobby's, sport. De culturele ruimte omvat de muziek- en mediavoorkuren van de jongeren. In deze ruimtes nemen jongeren een bepaalde positie in die hun houdingen en opvattingen sturen. Naast het gezin en de school doen deze drie ruimtes dienst als plekken waar je wordt wie je bent en waar je je burgerschapshoudingen en democratische ideeën vormt."

| Wat was de reden voor het onderzoek?

"Er worden allerlei dingen verwacht van het verenigingsleven, vriendennetwerken, de media. Men verwacht effecten van participatie. Maar zijn die er ook? Het was vooral interessant de participatie van jongeren (veertien tot achttien) te onderzoeken, omdat de houding tegenover de democratie en maatschappij tijdens de adolescentie gevormd wordt."

| Is er een causaal verband aangetoond tussen de participatie van jongeren en hun attitudes als volwassene?

"Voor een stuk wel. Het is altijd een moeilijke kwestie: zijn mensen democratisch ingesteld omdat ze vroeger aan verenigingen participeerden? Of participeerden ze in verenigingen omdat ze al democratisch

kleiner. BSO-jongeren komen vaker uit lagere sociale milieus en hebben binnen het gezin vaak niet zo'n participatiecultuur. Dat zijn twee factoren die deel uitmaken van de verklaring. Ouders zijn een rolmodel voor participatie. Maar ouders kunnen ook een rechtstreekse invloed hebben, door participatie te stimuleren,

Participatie bloeit bij Vlaamse jongeren

ingesteld waren? De waarheid ligt in het midden. Het is moeilijk te controleren, daarvoor moet je langdurig onderzoek doen: vóór ze toetreden tot een vereniging, tijdens de periode dat ze lid zijn en nadien. Er is bestaand onderzoek dat inderdaad aantoonde dat het een combinatie van beide factoren is, maar ook dit onderzoek werd bekritiseerd. We kunnen dus geen sluitend antwoord geven."

| Welke factoren bepalen wat jongeren doen in hun vrije tijd?

"Het geslacht is een belangrijke factor. Er is een groot verschil tussen jongens en meisjes. Meisjes zijn meer lid van culturele verenigingen, jongens van sportverenigingen. In het jeugdwerk is er geen verschil tussen jongens en meisjes. Leeftijd maakt ook een verschil: in het jeugdwerk neemt participatie af met de leeftijd, buiten het jeugdwerk blijft de participatie ongeveer hetzelfde. Ook de onderwijsvorm is belangrijk, vooral voor de formele participatie. BSO-jongeren participeren in bijna alle verenigingen minder. TSO-jongeren ook, maar het verschil met ASO-jongeren is

informatie te geven of hun kinderen naar activiteiten te vervoeren."

| Participatie is dus erfelijk?

"Je zou kunnen stellen dat het sociaal erfelijk is. Niet alleen het deelnemen aan het verenigingsleven, maar ook de vorm van participatie wordt 'overgeërfd'. Zo zijn kinderen van ouders die lid zijn van sportverenigingen zelf vaker lid van sportverenigingen. Participatie tijdens de jeugd heeft bovendien gevolgen voor het latere leven. We zien dat jongeren die participeren ook als volwassene in verenigingen participeren. Jongeren die participeren aan het jeugdwerk stappen later in socio-culturele verenigingen, wie als jongere sport blijft vaak sporten als volwassene."

Patronen in participatie

| Zijn er patronen terug te vinden in hoe jongeren activiteiten combineren?

"We kunnen vier patronen onderscheiden die sterk verschillen naar leeftijd, geslacht en onderwijsvorm. Ten eerste is er het commerciële circuit: vooral oudere jongeren die op café of naar de bioscoop gaan.

Participatie is een recht

Participatie is een recht. Bij de rechten van jongeren vinden we onder andere het recht op vrije tijd en het recht op contact met vrienden. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is waarschijnlijk de enige tekst ter wereld die een recht op spel bevat. Spel en vrije tijd zijn inderdaad belangrijk voor jongeren: tijd om rond te hangen met vrienden, om te sporten, om actief te zijn in een vereniging of club. Ook vrienden zijn belangrijk voor jongeren. Jongeren hebben recht op de ruimte en de mogelijkheden om vrien-

den te maken en te ontmoeten, om met vrienden rond te hangen, relaties aan te gaan, en om gewoon plezier te maken met elkaar. Wanneer ouders vermoeden dat bepaalde vriendschappen hun kind schaden, kunnen zij die beperken (zie ook www.kinderrechten.be).

De Kinderrechtswinkel verdeelt een vormingsmap van Unicef met de titel 'Mond houden of meepraten'. Naast algemene teksten over de rechten van kinderen om deel te nemen aan de samenleving, worden in deze map over kindparticipatie talloze

praktische voorbeelden van initiatieven belicht. Er worden ook methodieken aangereikt om de meningsuiting en de participatie van minderjarigen te stimuleren. De map kost tien euro en is te bestellen bij de Kinderrechtswinkel, Hoogstraat 81, 9000 Gent | 070-21 00 71 | info@kinderrechtswinkel.be. Ook op de site van de Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg (www.osbj.be) en bij de Kinderrechtencoalitie (www.kinderrechtencoalitie.be) zijn interessante links rond participatie te vinden.

Decreet rechtspositie minderjarige Integrale Jeugdhulp

De voorzieningen van de Integrale Jeugdhulp hebben altijd aandacht gehad voor de rechtspositie van minderjarigen. Het decreet betreffende de rechtspositie van minderjarigen werd op 7 mei 2004 goedgekeurd en is sinds 1 juli 2006 van kracht. Daarmee werd de aandacht voor de rechtspositie van minderjarigen geformaliseerd. Dit decreet hangt nauw samen met

participatie: als minderjarigen hun rechten kennen en inspraak krijgen, bevordert dit automatisch hun participatie. Een werkmap rond het decreet werd verspreid bij de betrokken voorzieningen van de Integrale Jeugdhulp. Er zijn ook brochures over de rechten van minderjarigen. Meer info op www.rechtspositie.be.

Daarnaast heb je de jonge jongeren die veel activiteiten in familieverband doen. Jongens combineren vaak sportieve en technische activiteiten. Meisjes participeren vaker in culturele en zelfontplooiingsactiviteiten. Een belangrijke vaststelling voor beleidsmensen en jeugdwerkers is dat BSO-jongeren aan losse initiatieven zoals festivals of jeugdhuisactiviteiten makkelijker deelnemen dan aan activiteiten die op geregelde tijdstippen plaatsvinden. Naast deze drempels zijn er ook culturele drempels. Jongeren die lid zijn van jeugdverenigingen houden van muziek die andere jongeren kan afstoten. Jeugdwerkers onderschatten het belang daarvan. Imago speelt bij jongeren een belangrijke rol."

| Detraditionalisering zou tot individualisering leiden. Jongeren maken hun keuzes steeds individueel, maar blijktbaar gaan ze toch vaak in dezelfde richting?

"Jongeren denken dat ze uniek zijn en helemaal individueel kiezen voor bepaalde muzieksoorten of tv-programma's, maar als men kijkt naar de patronen, dan worden die sterk bepaald door het geslacht of de onderwijsvorm."

Grote kwantiteit, hoge kwaliteit

| Hoe staat het met het beleid? Zijn daar nog punten voor verbetering vatbaar?

"De maatschappelijke participatie van de jongeren is al hoog. Het zijn vooral bepaalde groepen die minder participeren. De vraag is: moet iedereen participeren? Als we ervan uitgaan dat participatie een positief effect heeft op het latere leven is het aan te raden. Misschien moet eerder de heterogeniteit in verenigingen aangepakt worden. Bepaalde verenigingen bereiken bijna alleen kinderen uit de middenklasse. Is het niet belangrijk dat daar meer variatie in komt? We zien dat jongeren die deelnemen aan activiteiten die de school buiten de lesuren organiseert ook meer participeren in verenigingen. Participatie stimuleert participatie. Dat kan een aanknopingspunt zijn voor wie BSO-jongeren wil bereiken. Het gevaar van het mechanisme van cumulatie van participatie is dat altijd dezelfde jongeren bereikt worden. Het is dus niet omdat de kwantiteit van de participatie verhoogt, dat er ook meer mensen bereikt worden. Moeten we dan aan de kwaliteit werken in plaats van aan de kwantiteit? Ook de kwaliteit van het jeugdwerk in Vlaanderen is volgens mij al hoog."

| Is het nuttig om te werken aan de participatie van ouders, met de sociale erfelijkheidsgedachte in het achterhoofd?

"Ouders zouden er bewust van gemaakt moeten worden dat het belangrijk is dat ze hun kinderen stimuleren en steunen in hun participatie. Als de ouders het verenigingsleven niet zelf hebben meegemaakt, dan is het moeilijk om de kinderen zover te krijgen. Het is belangrijk ouders bewust te maken van hun invloed."

| Komt er een vervolgonderzoek?

"Een echt vervolgonderzoek is niet gepland, maar voor het Steunpunt Jeugd, Cultuur en Sport werken we mee aan een grote participatiesurvey. Het is de tweede keer dat die gehouden wordt, de eerste keer was in 2004. Ook in deze survey wordt gevraagd naar de rol van het verenigingsleven. Daarnaast is er het JOP: het jongerenonderzoekplatform. Zij hebben een jeugdmonitor en houden regelmatig enquêtes bij jongeren van veertien tot vijftientig, over verschillende thema's, ook over participatie."

tekst | **Liesbeth Van Braeckel**
illustraties dossier | **Ief Claessen**

Meer info: www.vub.ac.be/tor